

SÈRIE CONFLICTES OBLIDATS

SÀHARA OCCIDENTAL

Institut de Drets
Humans de Catalunya

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans

ÍNDIX

El Sàhara Occidental, un conflicte oblidat

1. Introducció	... 2
2. Una descolonització inacabada	... 5
- El Sàhara Occidental abans de la descolonització	... 5
- Una colonització lenta	... 7
- El germen de la independència	... 9
- Un acomiadament vergonyós	... 11
3. El procés de pau	... 15
- El Pla d'Arranjament de 1991	... 16
- Primer bloqueig: modificació dels criteris d'identificació dels votants	... 19
- Segon bloqueig: les tribus contestades	... 21
- Tercer bloqueig i abandonament del Pla d'Arranjament: de la introducció de la 'tercera via' a l'estancament definitiu del procés	... 25
4. El paper dels actors	... 31
- El Front Polisario i la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD)	... 31
- Marroc	... 34
- Algèria	... 37
- Mauritània	... 38
- Espanya	... 39
- França	... 41
- Estats Units	... 42
5. El Sàhara Occidental avui	... 44
- Repressió als territoris ocupats	... 45
- Els campaments de refugiats	... 48
- Perspectives de futur	... 50
Referències bibliogràfiques i recursos d'Internet	... 53
Annex I: Mapa del Sàhara Occidental	... 60
Annex II: La qüestió del Sàhara Occidental a les Nacions Unides (1975-2007)	... 61
Annex III: Elaboració del cens per al referèndum	... 63

El Sàhara Occidental: Un conflicte oblidat?¹

Águeda Mera Miyares*

1. Introducció

El 14 de novembre de 1975 es van signar a Madrid els acords tripartits pels quals Espanya cedia al Marroc i a Mauritània la seva darrera colònia a l'Àfrica, l'anomenat Sàhara Espanyol. S'iniciava aleshores la qüestió del Sàhara Occidental. Un conflicte en què, d'una banda, la població autòctona sahrauí reclama el seu dret a l'autodeterminació davant el Marroc que defèn la seva sobirania al territori.

Avui, més de 30 anys després dels acords tripartits, l'ocupació marroquina es manté pràcticament en els mateixos termes que durant la dècada dels 70, els sahrauís refugiats continuen als campaments instal·lats a la *hamada* algerina i el Pla d'Arranjament iniciat el 1991 ha entrat en un punt mort després d'innumerable bloquejos.

Durant aquestes tres dècades, la societat espanyola ha teixit forts llaços de solidaritat amb el Sàhara Occidental. A cada regió espanyola s'han creat associacions d'amistat amb el poble sahrauí. Però, tot i existir un sentiment generalitzat que dona suport a la lluita per l'autodeterminació, la classe política ha estat molt cautelosa, des de la transició democràtica fins l'actualitat, a l'hora de reclamar davant el Marroc i davant la comunitat internacional l'exercici del dret d'autodeterminació per als sahrauís.

¹ Article traduït del castellà per Glòria Yanguas

* Investigadora de l'Institut de Drets Humans de Catalunya.

En el cas del Sàhara Occidental no es pot parlar d'un conflicte oblidat davant l'opinió pública, almenys de l'Estat espanyol, però sí de la indiferència amb què la comunitat internacional l'afronta. Aquest treball pretén donar resposta als motius que expliquen aquesta indiferència: un primer apropament al conflicte que, a partir de les claus per al seu enteniment, aportí les fonts documentals per poder-ne aprofundir més en l'anàlisi.

Sota el títol "una descolonització inacabada" es farà una breu referència a la realitat social, econòmica i política del territori abans de l'arribada dels espanyols. En un context de colonització feroç al continent africà, es relatarà *grosso modo*, l'especial ocupació espanyola del Sàhara Occidental. Per últim, es repassaran els esdeveniments que a principis dels anys setanta van tenir com a resultat l'absència d'un procés descolonitzador, en contraposició a la pràctica internacional que va suposar la independència de les nacions africanes sotmeses a les potències europees.

A continuació, se seguirà el desenvolupament del procés de pau iniciat el 1988. El que Antoni Segura² defineix com la "internacionalització del conflicte", quan la comunitat internacional, representada a les Nacions Unides, s'implica a la seva resolució. S'aprofundirà en el paper de l'Organització i en les causes que motivaren els successius bloquejos del Pla d'Arranjament i el seu posterior abandonament amb la inclusió de l'anomenada "tercera via" que proposa un estatut d'autonomia per al Sàhara Occidental, com part integrant del Marroc.

² SEGURA, Antoni: "El Sáhara Occidental, ¿un conflicto sin solución?", Edició digital *El País-Tribuna*, 9 d'agost de 2005

En consonància amb el paper exercit per l'ONU, s'analitzaran les posicions mantingudes pels actors implicats al conflicte (el Front Polisario, el Marroc, Algèria, Mauritània, Espanya, França i els Estats Units). Aliances i interessos geopolítics que expliquen el fracàs del procés de resolució liderat per les Nacions Unides.

Per últim, es dibuixarà la radiografia de la situació actual a partir d'una breu referència a la situació dels drets humans -tant al Sàhara ocupat pel Marroc, com als campaments de refugiats administrats pel Front Polisario- i de les perspectives d'arranjament que es contempen a l'actualitat. Es prestarà especial atenció a les protestes protagonitzades per la societat civil a les zones ocupades i als darrers moviments diplomàtics, en què exerceix un paper fonamental el pla d'autonomia proposat pel Marroc i la darrera resolució adoptada pel Consell de Seguretat, a l'abril de 2007.

2. Una descolonització inacabada

El Sàhara Occidental no va existir mai com entitat estatal, segons el concepte modern d'estat. Com la majoria dels pobles africans, la identitat nacional sahrauí es va anar forjant a conseqüència del procés colonitzador portat a terme per Espanya des de finals del segle XIX i, principalment, al segle XX, quan les afinitats tribals deixen pas a una identitat comuna davant el colonitzador.

L'absència d'un procés descolonitzador i la posterior ocupació del Marroc no van permetre la construcció de l'Estat sahrauí. Aquest va ser proclamat a l'exili pel Front Polisario el 27 de febrer de 1976 sota el nom de República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD). Un estat sense territori, l'administració del qual és efectiva únicament als campaments de refugiats instal·lats a Algèria i a les zones alliberades del desert sense gairebé població. El Sàhara Occidental és, a l'actualitat, l'únic país del continent africà que no ha accedit a la seva independència.

El Sàhara Occidental abans de la descolonització³

Abans de l'arribada dels espanyols, l'extrem occidental del desert del Sàhara estava poblat per tribus nòmades dedicades a la ramaderia de camells i cabres. La base d'una economia de subsistència que imposava la dinàmica de la vida nòmada. Els grups tribals es desplaçaven buscant recursos naturals, fonamentalment pastures i aigua, per la regió, seguint unes rutes de pastura que

³ Per a aprofundir més sobre el Sàhara Occidental abans de la colonització, CARO BAROJA, Julio: *Estudios Saharianos*, Ed. Jucar, 1990

travessaven les actuals fronteres del Sàhara Occidental fins les zones limítrofes de Mauritània, Algèria i el Marroc⁴.

Durant el període pre-colonial no es pot parlar d'una identitat nacional entre la població sahrauí. No obstant això, la societat nòmada comptava amb mecanismes propis d'organització social, política i econòmica que regien les relacions *intra* i *intertribals*. Un sistema caracteritzat per una fèrria segmentació, l'element determinant del qual era la pertinença a la tribu o *cabila* i l'estatus dins d'ella.

Entre les nombroses tribus sahrauís es poden distingir tres grans grups que se situaven en diferents nivells d'una rigorosa piràmide de jerarquització: els *hasanies*, que tenien el poder militar; els *zuaia*, dedicats a l'estudi i a la religió; i els pastors. Entre aquestes tribus existien fortes desigualtats que es materialitzaven en el pagament de tributs per l'accés als recursos o per serveis com la protecció dels *hasanies*, el grup més prestigiós i amb més poder i influència.

La màxima autoritat del territori s'exercia a través de l'*Eit-al-arbain* o Consell dels Quaranta. Un govern de 40 membres, escollits per les respectives tribus, que s'encarregava de les qüestions comunes com la defensa o la delimitació de les zones de pastura, així com de resoldre els litigis entre les diferents tribus en base a la llei del costum i la tradició sahrauí i a la *sharia*.

⁴ Per a Haizam AMIRAH aquí radica l'origen més remot del conflicte: "*La comunitat dels nòmades saharians s'estén per diversos territoris, que van des del Marroc i Algèria fins a Mauritània i Mali, i assumeix la nacionalitat corresponent a la nació en què viu.*" AMIRAH FERNANDEZ, Haizam: "El Sàhara Occidental", *Papeles de cuestiones internacionales*, 68, tardor, 1999, pp. 57-73

Internament, les tribus s'organitzaven en fraccions o subfraccions – grups de famílies d'una mateixa tribu-, que vivien al mateix campament i es traslladaven junts. En aquests assentaments nòmades s'integraven també artesans, músics i esclaus que no pertanyien a la tribu i que es mantenien a una gran distància social dels membres.

L'administració interna de la tribu requeia a la *Yemaa*, una assemblea formada pels caps de cada grup, normalment els més vells, que complementava i limitava els poders del *chej*, màxima autoritat de la tribu.

Aquesta realitat social, econòmica i política va patir una transformació radical amb la presència espanyola que es va iniciar oficialment a finals del segle XIX, després de la Conferència de Berlín de 1884-85. L'administració colonial va homogeneïtzar les tribus, anul·lant els privilegis de les tribus guerreres, va promoure la sedentarització i va substituir els sistemes polítics tradicionals.

Una colonització lenta⁵

La Conferència de Berlín va declarar el territori del Sàhara Occidental com territori a colonitzar i Espanya va fer valer els seus drets històrics sobre la zona. Segles abans, la proximitat de les Illes Canàries havia motivat incursions esporàdiques al litoral⁶ i havia

⁵ Per aprofundir més sobre la colonització espanyola del Sàhara i la seva posterior retirada, AGUIRRE, José Ramón Diego: *Guerra en el Sahara*, Istmo, Madrid, 1991

⁶ "El primer emplaçament espanyol a la costa sahraui data de 1446, quan es construeix la fortalesa de Santa Cruz de Mar Pequeña, destruïda quasi un segle després pels sahrauis. Durant els s. XV i XVI eren freqüents els desembarcaments exploratoris d'espanyols i portuguesos a la costa Atlàntica del nord d'Àfrica. D'aquells anys, són els tractats d'Alcobendas i Tordesillas

propiciat contactes comercials amb els nòmades que ocupaven la costa. Relacions que es van intensificar a principis dels vuitanta, quan Espanya firma acords de protectorat amb les tribus costaneres i construeix factories al litoral per aprofitar els recursos pesquers i establir una franja defensiva a l'arxipèlag canari.

Però la presència espanyola a la zona xocava amb els interessos francesos al nord-est d'Àfrica. Les dues potències es van embarcar en dures negociacions per delimitar les respectives àrees d'influència que, finalment, van resultar en els successius acords de 1900, 1904 i 1912, en què es defineixen les fronteres de l'actual Sàhara Occidental⁷.

Espanya havia mostrat una gran resistència a cedir territori a França, tanmateix, els seus interessos econòmics i geoestratègics es limitaven a la línia costanera, on es concentrava la presència metropolitana, fonamentalment militar. De fet, no és fins la dècada dels 30 quan les tropes espanyoles penetren a les zones de l'interior i ocupen tot el territori. Un lent procés colonitzador en comparació amb les campanyes d'altres països europeus a la regió.

L'exploració econòmica de la colònia es concentrava a la indústria pesquera localitzada a la riba Atlàntica. Però als anys 30, es fa necessari rentabilitzar el procés colonitzador, cosa que va motivar

entre els dos països repartint-se el territori". RUIZ, Javier: "La tierra de los hombres azules. Colonización del Sáhara: 1860-1975", *Historia*, n. extra IV, abril 1979, p. 58-71

⁷ "Amb la 'pacificació', la realitat de la frontera es va convertir en tangible d'una forma molt diferent, ja que va tenir com a conseqüència la separació de les tribus i de les fraccions en 'súbdits francesos' i 'súbdits espanyols', i ambdós colonitzadors es van esforçar per atraure, fins i tot seduir els pastors camellers, amb l'objectiu d'augmentar el nombre dels seus 'súbdits'." CARATINI, Sophie: "La prisión del tiempo: los cambios sociales en los campamentos de refugiados saharauis", *Cuadernos Bakeaz*, n. 77, octubre 2006, p.2

una sèrie d'expedicions científiques per analitzar els recursos naturals del Sàhara i buscar noves fonts d'explotació.

El germen de la independència

Durant tot el procés colonitzador, es produeixen accions puntuals de resistència anticolonial, però sense cohesió entre elles. El verdader moviment d'alliberament sorgeix a partir de la independència del Marroc el 1956, quan a la consciència comuna sahrauí neix el germen de la independència política. No obstant això, la lluita nacionalista és durament reprimida pels espanyols. Com resposta als sentiments independentistes de la població i per a reafirmar la seva intenció de no abandonar el territori, el govern franquista provincialitza la colònia el 1958.

Els esdeveniments que se succeeixen després de la independència del Marroc a diferents escenaris marcaran les claus que determinaran el futur del conflicte als anys posteriors:

- a. La comunitat internacional reclama a Espanya la descolonització del Sàhara Occidental. El 1960, l'Assemblea General de les Nacions Unides aprova la resolució 1514 (XV) en què es proclama el dret a la lliure determinació i independència dels països i pobles colonials⁸. El 1963, la AG inclou el Sàhara Occidental entre els territoris no autònoms pendents de descolonitzar. I el 1965, per primera vegada, l'AG aprova una resolució instant Espanya a iniciar el procés descolonitzador, que l'obliga a presentar informes periòdics sobre la qüestió. El govern espanyol no respon als requeriments de l'Assemblea i

⁸ Resolució 1514 (XV), Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials.

posa en marxa una estratègia dilatòria. El 1967 instaura la *Yemaá* com representant del poble sahrauí i argumenta que el Sàhara Occidental no és una colònia, sinó una província.

- b. El Marroc expressa les seves pretensions territorials sobre el Sàhara com part del projecte del Gran Magreb. Al si de l'Assemblea General, la delegació marroquina pressiona Espanya perquè es retiri del territori i aquest passi a ser part integrant del Marroc.
- c. El 1968 neix el primer grup independentista sahrauí organitzat. El Moviment Nacional d'Alliberament Sahrauí (MNSL), liderat per Mohamed Sidi Brahim Basiri, aglutina les aspiracions independentistes de gran part de la població al voltant de la seva estratègia de resistència pacífica. El 1970, les tropes espanyoles reprimeixen brutalment una manifestació organitzada pel MNSL en la qual es reclama la descolonització. S'empresona Basiri, que desapareix en mans de l'administració espanyola, convertint-se així en un dels màrtirs de la causa sahrauí. El MNSL és considerat l'antecessor del Front Popular d'Alliberament de Sagüia el Hamra i Río de Oro (Front Polisario), moviment d'alliberament nacional creat el 20 de maig de 1973 que encapçalaria des de llavors la lluita al pla popular, militar, polític i diplomàtic.
- d. Les expedicions científiques iniciades a la dècada dels 30 troben el 1947 els grans jaciments de fosfats a la regió nord de Sagüia el Hamra, considerada la zona útil del territori⁹. I, el 1963, es

⁹ Veure mapa a l'Annex I

descobreix la mina de BuCraa, una de les més grans del món que atorga una importància econòmica clau a la zona.

La dècada dels setanta s'inicia amb les peces clares al tauler de joc. Davant d'un nacionalisme sahrauí cada cop més fort i coordinat i les pressions internacionals per iniciar un procés descolonitzador, Espanya ha d'afrontar una situació complicada, amb un règim cada cop més debilitat. A més, la mort de Carrero Blanco, president del govern i principal vaiedor de la política colonial espanyola, a finals de 1973 dóna pas a les tesis governamentals que advoquen per la retirada¹⁰.

Un acomiadament vergonyós¹¹

Finalment, el 1973, l'ambaixador espanyol a les Nacions Unides comunica la intenció de realitzar un referèndum d'autodeterminació a principis de 1975 i de retirar-se del Sàhara Occidental. Mauritània i el Marroc s'oposen a la fórmula de la consulta popular i reclamen la seva sobirania sobre el territori, argumentant drets històrics. Per fer que el procés sigui més lent, el Marroc sol·licita al Tribunal Internacional de Justícia una opinió consultiva sobre els vincles entre el regne alauita i el Sàhara Occidental, cosa que ajorna el calendari del referèndum en espera del pronunciament del Tribunal.

El dictamen del TIJ, que es fa públic el 16 d'octubre de 1975¹², afirma que el Sàhara Occidental no pot ser considerat *terra nullis*, ja

¹⁰ Per aprofundir més en les causes que van motivar el canvi en la política colonial espanyola i la posterior retirada, VV.AA.: "El Conflicto del Sàhara Occidental", *Dossier ANUE*, 1986

¹¹ RODRÍGUEZ DE VIGURI, Luis: "Despedidas vergonzosas", *Historia*, n. extra IV, abril 1979, pp. 72-86

que abans de la colonització espanyola *“era habitat per pobles, que tot i ser nòmades, estaven organitzats socialment i políticament en tribus, i sota les ordres de caps competents per representar-los”*¹³. I pel que fa a les proves presentades pel Marroc per afirmar la seva sobirania, dictamina que *“no es dedueix cap vincle de sobirania territorial entre aquest Estat i el Sàhara Occidental. No demostrin que el Marroc hagi exercit una activitat estatal efectiva i exclusiva al Sàhara Occidental. Indiquen, però, que durant el període pertinent existia un vincle jurídic de fidelitat entre el Sultà (marroquí) i alguns, però només alguns, dels pobles nòmades del territori”*¹⁴.

El Marroc interpreta el dictamen en pro de les seves aspiracions territorials i el mateix dia que es fa públic, Hassan II anuncia la Marxa verda, una caravana de 350.000 marroquins desarmats cap al Sàhara Occidental. L'estratègia del monarca alauita desencadena els esdeveniments que marcaran el futur del conflicte fins l'actualitat.

El Consell de Seguretat de les Nacions Unides fa una crida a la calma i insta el Marroc a que retiri la Marxa verda.¹⁵ Per la seva part, el govern espanyol, que afrontava aleshores una delicada situació interna davant la malaltia de Franco, inicia una ronda de trobades amb les autoritats marroquines. Públicament, alts càrrecs espanyols asseguren que el motiu d'aquestes reunions és sol·licitar la retirada de la Marxa verda, ja que es manté la intenció de

¹² Per a una anàlisi jurídica sobre el text del dictamen, SOROETA, Juan: *El conflicto del Sàhara Occidental, reflejo de las contradicciones y carencias del Derecho Internacional*, Servei editorial de la UPV, Bilbao, 2001

¹³ Assumpte del Sàhara Occidental, Opinió consultiva, C.I.J., Recueil 1975, pàrag. 81

¹⁴ Ibid., paràg. 107

¹⁵ Resolució 377 del 22 d'octubre de 1975, Resolució 379 del 2 de novembre de 1975, Resolució 380 del 6 de novembre de 1975

celebrar el referèndum. De fet, el 2 de novembre el rei Juan Carlos visita el Sàhara Occidental com mostra simbòlica de la normalitat i el compromís del govern. No obstant això, els contactes diplomàtics desemboquen en els acords signats a Madrid l'11 de novembre de 1975, pels quals Espanya cedeix l'administració del Sàhara Occidental al Marroc i a Mauritània¹⁶, amb determinades contrapartides econòmiques i polítiques.

Els acords estableixen un període de transició, que es prolongarà mentre les tropes dels dos països penetren al que encara és colònia fins a la retirada total del personal civil i militar espanyol el 27 de febrer de 1976. Una retirada que molts analistes i protagonistes de la història d'aquells dies asseguren que s'havia pactat prèviament perquè ja s'havia iniciat durant l'estiu de 1975 sota el nom d'operació oreneta¹⁷.

Tal i com s'havia signat als Acords de Madrid, el 27 de febrer de 1976 Espanya abandona el Sàhara Occidental i el Front Polisario proclama al desert la República Àrab Sahraui Democràtica¹⁸. El Front

¹⁶ La doctrina internacional afirma la il·legalitat dels Acords de Madrid, que no van ser mai acceptats per les Nacions Unides. L'entrada del Marroc i Mauritània al territori és, segons el dret internacional, una ocupació il·legal i el Sàhara Occidental, un territori pendent de descolonitzar la potència administradora del qual és Espanya. Juan SOROETA recull les causes de la nul·litat dels Acords tripartits de Madrid a SOROETA, Juan: *El conflicto del Sàhara Occidental...*, cit, pp.149-164

A més, el Conseller de l'ONU per a afers jurídics va establir que els Acords de Madrid de 1975 que van dividir el territori entre el Marroc i Mauritània no van transferir cap sobirania als signants i que l'estatus del Sàhara Occidental, com territori no autònom, no es va veure afectat per aquests acords. S/2002/161, carta de data 29 de gener de 2002 dirigida al President del Consell de Seguretat pel Secretari General Adjunt d'Afers Jurídics, paràg. 6

¹⁷ RODRÍGUEZ DE VIGURI, Luís: "La descolonización del Sàhara. De los Acuerdos de Madrid a la República Árabe Saharaui Democrática", VV.AA.: "El Conflicto del Sàhara Occidental", *Dossier ANUE*, 1986, pp. 66-12

¹⁸ Sobre la RASD, Ministeri d'Informació i Cultura de la RASD, *La República Àrab Saharai Democràtica: Pasado y presente*, Llibre electrònic disponible a www.arso.com, 1985

Polisario inicia llavors una guerra de guerrilles en dos fronts: Mauritània i el Marroc.

Mauritània, empobrida per una guerra massa costosa i debilitada políticament després d'un cop d'estat, signa la pau amb la RASD el 5 d'agost de 1979. Però la seva retirada del territori és seguida per l'ocupació de l'exèrcit reial marroquí.

L'augment del control territorial del Marroc amplia també el front de batalla, un esforç massa costós per a l'exèrcit i l'economia marroquines, malgrat el suport exterior de França i els Estats Units. Amb l'ajuda d'aquests darrers, s'inicia la construcció d'uns murs defensius al voltant de les zones ocupades que dificulten els atacs del Front Polisario.

3. El procés de pau

A mitjans de la dècada dels 80, l'enfrontament bèl·lic havia arribat a un empat tècnic; els murs defensius debilitaven la capacitat ofensiva de l'exèrcit d'alliberament i la gran infraestructura de guerra desplegada al territori exigia al Marroc un esforç enorme en recursos econòmics i humans. La situació derivava cap a un *statu quo* permanent que afectava l'estabilitat a tot el Magreb. Els països africans al si de l'OUA instaven les parts a iniciar negociacions directes, davant la inactivitat de les Nacions Unides.

Des de 1975, el Consell de Seguretat no havia tornat a tractar la qüestió del Sàhara Occidental, paralitzat per l'enfrontament de blocs entre els membres permanents. L'Assemblea General, en el marc de la quarta comissió sobre descolonització, tractava anualment la qüestió i afirmava el dret a la lliure determinació dels sahrauís. No obstant això, les resolucions adoptades per l'AG no comprometien l'Organització en la seva resolució, sinó que remetien a les decisions de l'OUA¹⁹.

L'entrada en una fase de distensió després dels moments més tensos de la guerra freda va activar la capacitat de les Nacions Unides per involucrar-se al procés de resolució plantejat per l'OUA. El 1985, ambdues organitzacions van iniciar conjuntament una missió de bons oficis per buscar una solució negociada al conflicte que es va materialitzar en les propostes d'arranjament aprovades per les parts el 1988. L'origen d'un pla de pau que no va arribar mai a aplicar-se i que, després d'innombrables bloquejos, es va

¹⁹ Per a una revisió de les resolucions adoptades per l'AG sobre la qüestió del Sàhara Occidental, MAÑES AMIGÓ, Ferran: "El conflicto del Sàhara Occidental", *Dossier ANUE*, Maig 2000

abandonar l'any 2001, quan s'obre pas a l'anomenada "tercera via" amb el primer i segon Pla Baker.

El Pla d'Arranjament de 1991

A la cimera de l'OUA celebrada a Nairobi el 1981, Hassan II havia acceptat la celebració d'un referèndum al Sàhara Occidental. Dos anys després, el 1983, l'organització africana aprova la resolució 140 (XIX)²⁰ que conté una proposta de pau en què es demana la col·laboració de les Nacions Unides. La resolució recull quatre punts fonamentals:

- El començament de negociacions directes entre les parts,
- El cessament del foc,
- la celebració d'un referèndum pacífic i just sobre la lliure determinació del poble del Sàhara Occidental, sota els auspicis de l'OUA i l'ONU i
- l'establiment d'una força de manteniment de la pau de l'ONU, conjuntament amb l'OUA

Dos anys més tard, l'AG assumeix i aprova la proposta africana²¹. S'afirma que "la qüestió del Sàhara Occidental és un problema de descolonització", i que la seva resolució passa per la implementació de la resolució de l'OUA. Per a això es demana a qui en aquell moment era secretari general, Pérez de Cuellar, que iniciï una missió de bons oficis en col·laboració amb el president de l'Assemblea de Caps d'Estat i de Govern de l'OUA.

En compliment del mandat de l'AG, la missió de bons oficis s'inicia a l'abril de 1986, quan comencen les rondes de negociacions

²⁰ El text de la resolució s'inclou a la resolució 38/40 de l'AG (A/Res/38/40)

²¹ A/Res/40/50

indirectes, amb la participació com observadors de Mauritània i Algèria. A partir de consultes separades amb les parts i de la informació recollida per una missió tècnica que va visitar el territori al novembre de 1987, Pérez de Cuellar va elaborar unes propostes d'arranjament que van ser acceptades en principi pel Marroc i el Front Polisario a l'agost de 1988²². S'establien les bases per a la negociació i implementació de la proposta africana a través de:

- La celebració d'un referèndum en què tindrien dret a vot tots els sahrauís majors de 18 anys, inscrits al cens realitzat el 1974 per les autoritats espanyoles
- el nomenament d'un representant especial del secretari general, assistit per un grup de suport format per una unitat civil, una unitat militar i una unitat de seguretat
- la proclamació de l'alto el foc
- la reducció de les tropes marroquines al territori i l'acantonament de les tropes del Front Polisario
- el retorn dels refugiats
- el desplegament d'un grup d'observadors que supervisaria l'alto el foc

L'acord de principis es presenta al Consell de Seguretat, que per primera vegada des de 1975 tracta la qüestió del Sàhara Occidental i es compromet a la seva resolució. El Consell autoritza el nomenament d'un representant especial, aprova les propostes d'arranjament i sol·licita un informe sobre la seva implementació, el pla d'aplicació.

Al gener de 1989 té lloc per primer cop una trobada entre el rei Hassan II i una delegació sahrauí. El Front Polisario declara una

²² El text de les propostes s'inclou a l'informe del SG S/21360

treva unilateral per afavorir la ronda de negociacions directes, però aquestes no tornen a produir-se i a l'octubre de 1989 l'exèrcit sahrauí ataca els murs marroquins, penetrant a les zones ocupades.

La manca de confiança entre les parts endarrereix l'elaboració del pla d'aplicació i fins al juny de 1990 el Consell de Seguretat no aprova un primer esborrany²³, on el SG desenvolupa la posada en pràctica de les propostes d'arranjament, sense introduir cap modificació substancial. I a l' abril de 1991 el Consell de Seguretat aprova la versió definitiva del Pla d'Arranjament en què es detallen els aspectes tècnics i el calendari d'execució²⁴.

La creació de la Missió de les Nacions Unides per al Sàhara Occidental és el tret de sortida del Pla d'Arranjament que, tal i com es contempla a l'informe del secretari general, es desenvoluparà en tres fases.

En un primer moment i prèviament a l'alto el foc, es desplegarà el personal civil, militar i de seguretat de la MINURSO. Paral·lelament, la comissió d'identificació dels votants al referèndum iniciarà l'elaboració del cens²⁵, segons el criteri acordat per les parts el 1988: *"tindran dret a vot tots els naturals del Sàhara Occidental, de 18 anys d'edat o més, que estiguin inscrits al cens de 1974 i que es trobin actualment al Territori o s'hi trobin fora en caràcter de*

²³ S/21360

²⁴ S/22464

²⁵ S/22464, paràg. 20 "el mandat de la Comissió respecte a l'actualització del cens de 1974 inclourà a) eliminar de les llistes els noms de persones que hagin mort després de 1974 i b) examinar les sol·licituds presentades per persones que declarin tenir dret a participar al referèndum per tractar-se de naturals del Sàhara Occidental a qui es va ometre al cens de 1974

*refugiats o per un altre motiu*²⁶. Durant aquest període inicial es negociarà amb les parts la fixació de l'alto el foc.

A la segona fase, el denominat període transitori, se celebrarà el referèndum –objectiu últim del pla. Començarà amb l'alto el foc i finalitzarà amb la publicació dels resultats del referèndum. Durant aquest període es procedirà al canvi de presoners, a l'alliberament de presos i detinguts polítics, a l'acantonament de les tropes i a la reducció de les tropes marroquines al territori.

El secretari general estimava una durada del procés de no més de 35 setmanes des del cessament del foc fins a la retirada de la MINURSO.

Primer bloqueig: Modificació dels criteris d'identificació dels votants

Amb la creació de la MINURSO l'abril de 1991, el Pla d'Arranjament es posa en marxa. Però ja des del primer moment hi ha desacords entre les parts que n'endarrereixen l'aplicació, fonamentalment en relació als criteris d'identificació dels votants. El principal obstacle per al progrés del pla de pau i que ha suposat nombrosos bloquejos. Finalment, el 6 de setembre es declara l'alto el foc, sense que la comissió d'identificació comencés l'actualització del cens de 1974.

En el darrer informe de Pérez de Cuellar com a secretari general sobre la qüestió del Sàhara Occidental es fa evident l'alentiment del procés. Al text, es presenten complicacions a l'actualització del cens

²⁶ S/22464, paràg. 20

degut al caràcter tribal i nòmada de la societat sahrauí i per tant es decideix incloure quatre nous criteris²⁷. També podran votar:

- els membres de tribus que vivien al Sàhara Occidental el 1974 i no es van incloure al cens,
- la família immediata d'aquests darrers i dels que figuren al primer criteri (és a dir, tots els naturals del Sàhara Occidental, de 18 anys o més, que estiguin inscrits al cens de 1974 i que es trobin actualment al Territori o s'hi trobin fora en caràcter de refugiats o per un altre motiu),
- els fills de sahrauís que no es trobessin al territori el 1974 i
- els membres de les tribus residents al Sàhara Occidental abans de 1974 durant 6 anys consecutius o 12 interromputs.

El Consell de Seguretat no aprova l'informe i el considera sota una expressió de compromís "aprova les gestions del secretari general [...] i acull complagut l'informe"²⁸.

Per la seva part, el Front Polisario es nega a acceptar els nous criteris perquè considera que ampliarien enormement el cos electoral amb individus, en principi, favorables a les tesis integracionistes del Marroc. En aquest sentit, es manifesten nombrosos autors que consideren la posició del secretari general com un sotmetiment a les pressions de la part marroquina²⁹, ja que Hassan II havia portat a terme el que es coneix com segona marxa verda, el trasllat a les zones ocupades de 170.000 marroquins amb la intenció de sol·licitar-ne la inscripció al cens, al setembre de 1991.

²⁷ S/23299

²⁸ Resolució 725 (1991)

²⁹ SOROETA, Juan: "El Plan de Paz del Sàhara Occidental, ¿viaje a ninguna parte?", *Revista electrónica de Estudios Internacionales*, 2005

Era el primer bloqueig que patia el Pla d'Arranjament, que no es va reprendre fins el 1993, quan sota la secretaria de Boutros Ghali – nomenat al desembre de 1991-, el Front Polisario va acceptar discutir els nous criteris i la comissió d'identificació va començar la seva tasca de revisió i actualització del cens.

Segon bloqueig: les tribus contestades

Boutros Ghali arriba a la secretaria general amb el Pla d'Arranjament paralitzat. El desacord entre el Marroc i el Front Polisario sobre els criteris per determinar els votants al referèndum havia impedit l'inici de les tasques de la comissió d'identificació i de les tasques paral·leles per preparar l'acantonament de les tropes, el retorn dels refugiats, l'intercanvi de presoners i l'alliberament dels presos polítics.

El nou secretari, en un intent per reprendre la implementació del pla, inicia negociacions indirectes amb les parts a l'estiu de 1992, en què es constata la manca d'acord sobre els criteris per determinar qui té dret a vot al referèndum. Finalment, al mes de juny de 1993 el Front Polisario accepta amb reserves els criteris introduïts per Pérez de Cuellar. No obstant això, encara era necessari definir-ne la interpretació.

Al maig de 1993 i malgrat la manca d'acord, es decideix accelerar el procés, portant a terme la primera fase d'elaboració del cens -la revisió i actualització del cens espanyol- en què no influeixen els criteris a discussió. La comissió comença a treballar per primer cop i al novembre de 1993 tanca el cens revisat³⁰.

³⁰ Veure Annex III: Elaboració del cens per al referèndum

La següent fase, la identificació de les persones amb dret a vot, es portarà a terme a partir de sol·licituds que presentaran les parts perquè siguin examinades, segons els criteris establerts per Pérez de Cuellar el 1991, finalment acceptats pel Front Polisario.

Tanmateix, no s'havia resolt la interpretació d'aquets criteris, ja que, què es considerava sahrauí? Boutros Ghali proposa una solució de transacció³¹: que els criteris introduïts al desembre de 1991 siguin només vàlids per a membres d'una subfracció sahrauí inclosa al cens de 1974, en què s'agrupen els votants per fraccions tribals i subfraccions. A més, es proposa que com mitjà per demostrar la pertinença al grup tribal s'aportin proves escrites i orals.

El Marroc i el Front Polisario estan d'acord en el requisit de pertinença a una subfracció sahrauí, però les negociacions s'enconen en el vincle tribal i la validesa de la prova oral, que no era més que el testimoni dels caps de tribu. En paraules del secretari general:

"Ambdues parts coincideixen en que pertànyer a una subfracció del Territori és un requisit previ per tenir dret a participar al referèndum d'acord amb qualsevol dels cinc criteris pertinents. Ara bé, no estan d'acord sobre quines tribus o unitats tribals estan "clarament relacionades" amb el Territori o "es troben" al territori. Les dues parts reconeixen el vincle d'una sèrie de tribus sahrauís amb el Territori, però no succeeix el mateix amb unes altres. El Marroc considera que, tenint en compte les circumstàncies històriques que envolten les tribus sahrauís de la regió, en particular als territoris

³¹ S/26185

*del Sàhara Occidental i el Marroc, en principi els membres de totes les subfraccions d'una tribu sahrauí determinada han de poder participar al referèndum, inclosos els de les subfraccions que no figuren al cens de 1974. D'acord amb el Front Polisario, a menys que la gran majoria dels membres d'una determinada subfracció consti al cens de 1974, no ha de considerar-se que aquesta subfracció es trobi al Territori, i, per tant, el seus membres, amb l'excepció dels registrats al cens de 1974, no haurien de tenir dret a participar al referèndum*ⁿ³².

Per al Marroc, que un dels membres estigués al cens del 74 atorgava el dret de vot a tots els membres del grup. Per al Polisario, només tindrien aquest dret els membres d'una subfracció si la majoria dels seus individus estava inscrita al cens. Altrament, estarien inclosos al cos electoral grups tribals no assentats al Sàhara Occidental³³.

Boutros Ghali es decanta per l'opció marroquina i proposa incloure *"els membres de totes les subfraccions tribals sahrauís, però només aquells que es van contar al cens de 1974, independentment del nombre d'individus d'aquestes subfraccions que es van registrar al cens de 1974"*ⁿ³⁴.

³² S/26797

³³ La manca d'experiència a les societats tribals dels funcionaris espanyols encarregats d'elaborar el cens de 1974 va provocar alguns errors, com incloure als grups tribals del Nord (grup censal H), Chorna (grup censal I) i a les tribus costaneres i del sud (grup censal J) membres de tribus d'origen marroquí, molt poc representades al Sàhara Occidental, les tribus contestades.

³⁴ S/26797

Novament, el procés es paralitza i davant l'impossibilitat de definir la interpretació dels criteris, el secretari general formula al Consell de Seguretat tres opcions d'actuació³⁵:

1. La celebració del referèndum sense comptar amb l'acord de les parts, segons la solució de transacció
2. La continuació amb les tasques de la comissió d'identificació i el manteniment de les negociacions per obtenir la cooperació d'ambdues parts
3. El desmantellament de la MINURSO i la recerca de noves vies de solució.

El Consell de Seguretat opta per la segona opció i a l'estiu de 1994 la comissió inicia la tasca d'identificació. Paral·lelament, el secretari general reprèn les negociacions que, un cop més, es frenen quan a finals de 1995 el Marroc presenta 100.000 sol·licituds de residents fora del territori.

Boutros Ghali informa al Consell de Seguretat que davant el desacord, la millor opció és suspendre el procés d'identificació i reduir les forces del component militar de la MINURSO en un 20%. El Consell adopta aquesta recomanació el 29 de maig de 1996³⁶.

El procés pateix el segon bloqueig i s'obre el camí per a la recerca d'alternatives al malaguanyat Pla d'Arranjament. Aquesta opció, que havia estat introduïda per Boutros Ghali al març de 1994³⁷, no havia tingut el suport del Consell de Seguretat. Però al novembre de 1996, a la seva resolució 1084, demana al secretari general que proposi altres mesures si no s'aconsegueixen progressos

³⁵ S/1994/283

³⁶ S/RES/1056

³⁷ S/1994/283

significatius per eliminar els obstacles al pla de pau, tot i que reafirma l'objectiu final de celebrar un referèndum d'autodeterminació. Aquest mandat és recollit per Kofi Annan com successor de Boutros Ghali a partir de gener de 1997.

Tercer bloqueig i abandonament del Pla d'Arranjament: de la introducció de la 'tercera via' a l'estancament definitiu del procés

El nomenament de Kofi Annan és rebut amb optimisme pels partidaris de la resolució definitiva del conflicte. El nou secretari general, nacional d'un país que havia accedit a la independència en el procés descolonitzador de mitjans del segle XX, semblava aportar un canvi d'actitud i sensibilitat per afrontar el bloqueig del Pla d'Arranjament. A més, el nomenament de James Baker, ex secretari d'estat nord-americà, com Enviat Especial assegurava l'interès dels Estats Units en la resolució del conflicte, una certa garantia de l'èxit del procés de pau iniciat gairebé deu anys abans.

La primera mesura adoptada per Kofi Annan com màxim responsable del Pla d'Arranjament és el nomenament de James Baker com enviat especial per estudiar les qüestions que plantejava al seu primer informe sobre el Sàhara Occidental:

“És possible aplicar el Pla d'Arranjament en la seva forma actual?

Si no ho és, es poden fer ajustos del Pla d'Arranjament que siguin acceptables per ambdues parts i el facin aplicable?

*Si no es pot, de quina altra manera podria la comunitat internacional ajudar les parts a resoldre el conflicte?*³⁸.

Baker, després de corroborar la manca d'acord sobre els criteris d'identificació, organitza una ronda de negociacions d'alt nivell, amb la presència de Mauritània i Algèria, que fructifica en els anomenats Acords de Houston. A successives reunions mantingudes a Londres, Lisboa i Houston entre juny i setembres de 1997, el Marroc i el Front Polisario detallen i es comprometen a complir i respectar les qüestions tècniques que garantiran l'aplicació plena del Pla d'Arranjament, tant en el procés d'identificació com en la reducció i acantonament dels efectius militars d'ambdues parts.

La comissió reprèn la primera fase d'identificació, suspesa al desembre de 1995, amb el compromís de les parts que *"no patrocinaran directament o indirectament ni presentaran per a la seva identificació cap persona de les agrupacions tribals H41, H61 i J51/52 que no hagués estat inclosa al cens espanyol de 1974 o que no fos familiar directe d'una d'aquelles persones, tot i que les parts no estaran obligades a impedir activament que membres d'aquestes agrupacions tribals es presentin de manera espontània"*³⁹.

No obstant això, el progrés dels treballs de la comissió és lent. Tot i que s'havia aconseguit l'acord, el mètode per a la identificació dels votants de les tribus contestades, a través del testimoni oral dels caps, complicava i alentia l'examen de les sol·licituds.

El registre dels votants al referèndum finalitza al desembre de 1999 i entre gener i febrer de 2000 es publica el cens provisional. S'obre

³⁸ S/1997/166, paràg. 17

³⁹ S/1997/742, Annex I, paràg. 1.

aleshores el període d'apel·lacions, al qual el Marroc presenta 130.000 recursos, bloquejant per darrer cop la celebració del referèndum. La Comissió d'identificació no revisarà mai les reclamacions del Marroc.

Les autoritats marroquines afirmen ja obertament la seva negativa a aplicar el Pla d'Arranjament i, un cop més, la seva posició es veu reflectida en les iniciatives de la secretaria general. A l'octubre de l'any 2000, Baker menciona la possibilitat d'un acord alternatiu a l'acceptat l'any 1991⁴⁰. I al seu informe d'abril de 2001, Kofi Annan recull que "el Marroc com a potència administradora⁴¹ està disposat a una transferència de poders"⁴².

La introducció de la via autonomista, que significaria la integració del Sàhara Occidental al Marroc, es fa evident als textos i propostes de la Secretaria General. Una proposta que es fa oficial al Projecte d'Acord Marc sobre l'estatut del Sàhara Occidental presentat al maig de 2001. L'anomenat Pla Baker I proposa una autonomia transitòria sota l'administració del regne del Marroc després de la qual *"l'estatut del Sàhara Occidental serà sotmès a un referèndum en què podran participar els electors habilitats, a la data que convinguin les parts [...] dins d'un termini de cinc anys [...] Estaran habilitats per votar-hi els electors que hagin residit contínuament al Sàhara Occidental durant l'any anterior"*⁴³.

⁴⁰ S/2000/1029

⁴¹ S'ha de tenir present que el secretari general defineix el Marroc com a potència administradora, quan, segons la legislació internacional, és la potència ocupant en un territori pendent de descolonitzar amb una administració *de iure* que continua en mans del govern espanyol. En opinió de Juan SOROETA, no és innocent l'ús d'aquest "*disbarat jurídic*" que fins i tot ha estat desqualificat per l'Assessoria Jurídica de l'ONU. SOROETA, Juan: "El Plan de Paz ...", cit, p. 8

⁴² S/2001/398

⁴³ S/2001/613, Annex I, paràg. 5.

Durant l'autonomia transitòria, l'administració autonòmica del Sàhara Occidental, escollida sobre la base del cens de 1999, tindria competències en l'administració política, social i financera en l'àmbit local. Per al Marroc, es reservaven les relacions exteriors i la seguretat nacional, entre d'altres, i fins i tot se l'autoritzava a defensar la "integritat territorial contra tot moviment secessionista"⁴⁴.

El Pla d'Arranjament, l'objectiu últim del qual era l'exercici del dret a la lliure determinació del poble sahrauí a través d'un referèndum, se substitueix per la integració al Marroc sota un model d'autonomia i la celebració d'una consulta popular entre els residents del territori, independentment de la seva identitat nacional.

El Front Polisario i Algèria s'oposen rotundament a l'Acord Marco que tampoc no és aprovat pel Consell de Seguretat. El Consell manté la seva postura de no imposar a les parts una solució, sinó que la solució ha de ser negociada, i insta el secretari general a buscar-ne una de comuna.

Les diferències són insalvables i Kofi Annan planteja al Consell de Seguretat la impossibilitat de resoldre el conflicte "sense exigir a una o a l'altra de les parts, o a ambdues, que facin quelcom que no vulguin fer voluntàriament"⁴⁵. Per això recomana quatre possibles opcions que ell mateix qualifica d'ideals: 1) aplicar el pla d'arranjament 2) revisar l'acord marco, 3) negociar la partició del territori i 4) retirar la MINURSO.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵S/2002/178, paràg. 51

Però cap de les alternatives no és considerada i com darrer intent de resolució, al gener de 2003 l'enviat especial, James Baker, proposa el Pla de Pau per a la lliure determinació del poble del Sàhara Occidental; una suma del Pla d'Arranjament i de l'Acord Marco que intenta aproximar les posicions d'ambdues parts.

El també conegut com Pla Baker II⁴⁶ estableix una autonomia transitòria de cinc anys i un repartiment competencial similar al recollit a l'Acord Marco, excepte en les qüestions de política exterior, que el Marroc ha de consensuar amb l'administració autònoma sahrauí. Com en el Plan Baker I, l'estatut definitiu es determinarà per mitjà d'un referèndum en el qual podran votar les persones que figurin al cens de 1999 i a la llista de repatriació establerta per l'ACNUR l'any 2000, així com els residents permanents al territori des de desembre de 1999.

En un primer moment, el Front Polisario, que reclamava l'aplicació del Pla d'Arranjament, es va oposar al Pla de Pau tot i que finalment el va subscriure al juliol de 2003. Malgrat això, l'oposició marroquina era inamovible. El Marroc no acceptava l'opció de la independència a la consulta popular sobre l'estatut final del Sàhara Occidental.

Davant la constatació del fracàs de totes les seves propostes, James Baker va dimitir com enviat especial al juliol de 2004. Des de llavors, el conflicte roman estancat, tot i que es manté l'alto el foc supervisat per la MINURSO, el mandat de la qual és renovat anualment pel Consell de Seguretat.

⁴⁶ S/2003/565, Annex II

Al novembre de 2006 el govern marroquí va anunciar que estava desenvolupant una proposta d'autonomia que plantejaria com solució al conflicte. La "Iniciativa del Marroc per negociar un estatut d'autonomia per a la regió del Sàhara" es va entregar al secretari general, Ban Ki-moon el 10 d'abril de 2007, i va ser acollida pel Consell de Seguretat en la seva darrera resolució sobre la qüestió del Sàhara⁴⁷.

⁴⁷ El pla d'autonomia presentat pel Marroc i la darrera resolució del Consell de Seguretat, del 30 d'abril de 2007, es tractaran al punt 5.3, relatiu a les perspectives de futur

4. El paper dels actors

La qüestió del Sàhara Occidental ha estat extremadament sensible al context regional i internacional en què s'emmarca des dels seus inicis el 1975, cosa que ha relegat el procés descolonitzador a un segon pla davant la percepció del conflicte com un enfrontament entre parts.

La posició i interessos dels actors, directament i indirectament implicats, expliquen en gran mesura el fracàs del procés de pau que s'ha descrit al capítol anterior.

El Front Polisario i la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD)

El Front Popular d'Alliberament de Saguia al Hamra i Río de Oro (Front Polisario), reconegut per les Nacions Unides com el legítim representant del poble del Sàhara Occidental, va ser l'únic moviment d'alliberament nacional que va començar la lluita armada contra la potència colonial i va encapçalara la guerra contra els ocupants des de 1975 fins a l'alto el foc decretat el 1991.

Des de la seva creació, el Front Polisario va gaudir d'un gran recolzament social entre els sahrauís i així ho va ratificar la missió de l'ONU que va visitar el territori el 1975, quan Espanya mantenia el seu compromís de descolonitzar el Sàhara Occidental. Poc després, la retirada de l'administració colonial i l'entrada de les tropes marroquines i mauritanes van motivar l'adhesió al moviment de la majoria de la població. El Front Polisario va ser l'única organització política i militar que va resistir a l'ocupació i va auxiliar

la població en la seva fugida cap al desert, instal·lant i administrant els campaments de refugiats a la *hamada* algerina.

El 27 de febrer de 1976, el mateix dia de la retirada espanyola, el Front Polisario i el Consell Nacional Provisional Sahrauí, format per la majoria dels membres de la *Yemaa*, va proclamar la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD), un estat provisional a l'exili d'afiliació àrab-socialista, l'objectiu del qual és la creació del verdader estat sahrauí al territori de l'antiga colònia espanyola.

A la seva carta de proclamació, la RASD es defineix com *"un Estat lliure, independent i sobirà, regit per un sistema nacional democràtic, àrab, de tendència unionista, de confessionalitat islàmica, progressista, que adquireix com forma de règim el de la República Àrab Sahrauí Democràtica"* i es declara com un *"Estat Àrab, Africà i No Alineat"*⁴⁸.

En l'actualitat, la dualitat entre la RASD i el Front Polisario dona lloc a una complexa situació jurídica i política⁴⁹. El moviment d'alliberament nacional nodreix l'estructura organitzativa i administrativa d'un estat reconegut internacionalment per 81 països⁵⁰, la sobirania efectiva del qual es limita als campaments de refugiats i a les zones alliberades a l'est dels murs.

La RASD, definida en ocasions com un *"proto-estat"*⁵¹, es troba en un període transitori que durarà fins a la consecució de

⁴⁸ Carta de Proclamació de la Independència de la República Àrab Sahrauí Democràtica Bir lehlu, 27 de Febrer de 1976. Disponible a www.arso.org

⁴⁹ Per aprofundir més en l'estructura organitzativa i en el sistema polític de la RASD: Observatori Solidaritat UB <http://www.ub.es/solidaritat/observatori/>

⁵⁰ Segons el llistat disponible a la pàgina oficial de l'ambaixada de la RASD a Algèria, actualitzat el 22 d'octubre de 2006

⁵¹ SOROETA, Juan: El conflicto del Sáhara Occidental..., cit., p. 94

l'autodeterminació del poble sahrauí. En aquesta fase intermèdia, la relació entre l'estat i el Front Polisario és innegable. Aquest darrer funciona com partit únic i el seu màxim representant, el secretari general, és també el president de la República, càrrec que ostenta Mohamed Abdelaziz des de 1982.

El Front Polisario, en qualitat d'únic representant de la població sahrauí legitimat per les Nacions Unides, és l'organització que participa com part implicada al procés de pau que es va iniciar el 1988. En les negociacions i consultes per a l'aplicació del Pla d'Arranjament sempre ha mantingut una actitud que Haizam AMIRAH qualifica de "*possibilisme màxim*"⁵².

Aquest possibilisme màxim respon al pragmatisme amb què les autoritats del Polisari han gestionat durant quasi dues dècades les dificultats del procés de pau. Malgrat l'oposició i les protestes davant les constants maniobres dilatòries que el Marroc ha utilitzat per posposar l'aplicació del Pla d'Arranjament, els sahrauis han acabat acceptant totes les modificacions que s'han anat incloent en favor de les tesis marroquines.

Els continus bloquejos en el procés de pau que s'han descrit en el capítol anterior van despertar les veus més bel·ligerants al si del Front Polisario que advocaven per la represa de la lluita armada. Qüestió que ja el 1988 va ser controvertida, quan alguns sectors de l'organització optaven per mantenir les hostilitats, aprofitant un moment de gran debilitat per al Marroc. Aquesta opció, que s'ha contemplat també des de l'estancament definitiu del Pla

⁵² AMIRAH FERNÁNDEZ, Haizam: "Cambios estratégicos en la negociación del plan de paz para la libre determinación del Sáhara Occidental", ARI n. 105/2003, Real Instituto Elcano, 4 de setembre de 2003

d'Arranjament als inicis del segle XXI, es fa inviable a l'actualitat. Tot i que els èxits militars anteriors a l'alto el foc de 1991 van ser possibles gràcies al suport econòmic i militar algerí, Algèria difícilment acceptaria tornar a la confrontació armada. I la capacitat i autonomia militar de l'exèrcit sahrauí serien insuficients a l'actualitat per reprendre la lluita armada. *“El Front Polisario es troba amb la via de la guerra pràcticament tancada. Un cop que es va perdre el suport financer de Líbia només quedava el d'Algèria. Però Algèria en aquest moment no sembla recolzar la represa de la guerra”*⁵³.

El Marroc

El Marroc sempre ha defensat la seva sobirania sobre el Sàhara Occidental basant-se en arguments històrics. En aquest sentit, el dictamen consultiu emès pel Tribunal Internacional de Justícia el 1975 va corroborar la relació entre els dos territoris, però va negar l'existència d'una relació de sobirania.

Ja des de 1956 com estat independent representat a les Nacions Unides, el Marroc es va oposar a la inclusió del Sàhara Occidental i de Mauritània al llistat de territoris no autònoms pendents de descolonitzar ja que els considerava part de la seva integritat territorial. L'aspiració del Gran Marroc, projecte expansionista inherent al nacionalisme marroquí que tradicionalment ha exaltat la monarquia, passava per l'annexió de les dues colònies i part d'Algèria, Mali i Senegal⁵⁴.

⁵³ RUIZ MIGUEL, Carlos: “Sàhara Occidental 1975-2005: Cambio de variables de un conflicto estancado”, ARI n. 40/2005, Real Instituto Elcano, 30 de març de 2005

⁵⁴ *“L'ocupació del Sàhara és una conseqüència, més que una causa, de l'ambició expansionista del Marroc, és a dir, el projecte del ‘Gran Marroc’*

Les aspiracions imperialistes del Marroc s'identifiquen com una de les principals causes de l'ocupació del Sàhara Occidental, però la situació de la monarquia a la dècada dels setanta amagava també altres interessos. Les autoritats marroquines han recorregut constantment a l'estratègia de desviar l'atenció de l'opinió pública cap a problemes externs per ocultar una realitat nacional amb greus problemes de democràcia i desenvolupament. L'antiga colònia espanyola, a més de facilitar aquesta maniobra de cortina de fum, va permetre a Hassan II d'allunyar el perillós exèrcit real que amenaçava la seva autoritat. Fins a tal punt s'ha utilitzat la marroquinitat del Sàhara Occidental, que nombrosos autors l'identifiquen com uns dels punts que reforcen la monarquia alauita⁵⁵.

Al llarg de les tres darreres dècades, el Marroc ha perseguit la legitimació de l'ocupació. En un primer moment, Hassan II pretenia allunyar el conflicte de les Nacions Unides i legalitzar l'adhesió al si de l'OUA. Malgrat això, a l'organització africana aviat es van fer

*formulat per Allal El Fassi, fundador del partit nacionalista marroquí Istiqlal, i assumit pels sultans. Segons aquest projecte, les fronteres 'autèntiques' del Marroc engloben territoris espanyols, algerins i de Mali, a més de tot el Sàhara Occidental i tota Mauritània. Ha estat el Marroc i només el Marroc l'únic Estat del nord-oest africà que ha iniciat guerres d'agressió contra els seus veïns o ha defensat polítiques agressives davant ells. El projecte imperialista del 'Gran Marroc' (la llavor de la inestabilitat del Magreb) es troba consagrat a l'article 19 de la Constitució marroquina de 1996 que estableix que el Rei garanteixi 'la integritat territorial del Regne a les seves autèntiques fronteres'. Aquesta referència a les 'autèntiques fronteres' (les del 'Gran Marroc') evitant parlar de les 'fronteres internacionals' o internacionalment establertes té un abast molt important." RUIZ MIGUEL, Carlos: "Sàhara Occidental: independencia, paz y seguridad", *Cuadernos de Pensamiento Político*, n. 12, 2006, p. 152*

⁵⁵ En aquest sentit, Antoni SEGURA contraposa el Front Polisario a la monarquia marroquina, "un nacionalisme molt més antic i estructurat –no per això menys legítim–, que ha fet de la marroquinitat del Sàhara una qüestió d'Estat i 'un formidable capital de legitimitat de la monarquia'". SEGURA, Antoni: "El Sàhara en la dinàmica política magrebí y las dificultades del plan de paz (1995-2000)", *Cuadernos Bakeaz*, n. 38, abril, 2000, p. 8

patents les diferències entre els estats que recolzaven el Marroc i els que reclamaven el dret a l'autodeterminació del poble del Sàhara Occidental, liderats per Algèria.

Finalment, el reconeixement de la RASD a l'OUA i la pressió d'una guerra interminable van motivar l'acceptació d'un arranjament que passava per l'expressió de la voluntat del poble sahrauí en una consulta popular. Des de llavors, les autoritats marroquines han seguit una política de bloqueig constant amb la finalitat de no celebrar el referèndum. Per al Marroc aquesta no és una opció si no garanteix l'adhesió del territori.

Els diferents secretaris generals que han encapçalat el procés de pau han anat assumint les tesis marroquines, fins i tot adoptant com pròpia la via autonomista. El Marroc ha estat l'aliat incondicional d'Occident a Àfrica, principalment al Magreb, on conflueixen els interessos de França i els Estats Units, que des dels inicis del conflicte han recolzat econòmicament i militarment el Marroc. L'estabilitat del país alauita és una prioritat per a Occident i la independència del Sàhara Occidental significaria una crisi de legitimitat per a la monarquia i una interrupció del procés de democratització, sobretot des de 1999. La mort de Hassan II i l'ascensió al tro del seu hereter Mohamed VI, molt menys carismàtic i amb menys suport popular, va fer més vulnerable l'autoritat monàrquica i va afavorir el suport de la comunitat internacional a la tercera via com única solució al conflicte.⁵⁶

⁵⁶ En aquest sentit, consultar els articles d'AMIRAH FERNANDEZ, Haizam: "El Sàhara Occidental", *Papeles de cuestiones internacionales*, 68, tardor, 1999, pp. 57-73 i ZOUAIR, Yahia H.: "La 'tercera vía': Realpolitik frente a legalidad internacional", *Nación Árabe*, núm. 45, Estiu, 2001, pp. 73-85

La prolongació del conflicte durant més de tres dècades ha reforçat la presència marroquina al territori, on s'ha aplicat una política de fets consumats. El Marroc s'ha annexionat *de facto* el que considera les seves províncies del sud, integrades a la seva estructura administrativa, i en les quals ha instal·lat a successives onades de colons nombrosa població marroquina.

Algèria

Algèria ha estat l'aliat incondicional del poble sahrauí. Ja abans dels Acords de Madrid i des que va aconseguir la independència el 1962, el govern va reclamar la descolonització i independència del Sàhara Occidental al si de l'Assemblea General. De fet, l'Algèria independent sempre s'ha erigit com abanderada i defensora dels moviments anticolonials al nord d'Àfrica. Suport que en el cas del Sàhara Occidental es va reforçar per l'afinitat ideològica entre el Front d'Alliberament Nacional algerí i el Front Polisario.

Els triomfs militars de l'Exèrcit d'Alliberament Sahrauí no haurien estat possibles sense el suport econòmic i militar algerí. Un suport que ha estat clau també a la rereguarda. Algèria va obrir les seves fronteres per rebre els refugiats sahrauís el 1975 i va cedir part del seu territori per instal·lar els campaments administrats pel Front Polisario. A l'actualitat, els sahrauís refugiats viatgen amb passaport algerí.

En el context regional en què s'emmarca el conflicte, Algèria ha exercit un paper clau com adversari històric del Marroc, amb qui es disputa el lideratge al Magreb. *“Les relacions algerino-marroquines han estat tradicionalment conflictives, més enllà de l'existència del contenciós del Sàhara Occidental. Des del primer moment, els*

desacords van sorgir a partir de l'existència de dos sistemes polítics antagònics –una monarquia conservadora aliada d'Occident al Marroc, i una república socialista àrab activa en el moviment de països no alineats a Algèria- amb les consegüents divergències a les seves opcions polítiques i aliances internacionals⁵⁷.

No obstant això, aquest repartiment d'influències al Magreb ha experimentat un gran canvi amb la postura cada cop més activa d'Algèria a l'escena internacional i l'apropament entre Argel i Washington. Després dels atemptats de l'11 de setembre de 2001, Algèria s'ha convertit en un estat pivot per als Estats Units en la guerra contra el terrorisme i ha enfortit el seu interès econòmic amb els descobriments dels recursos energètics al seu territori.

Algèria, al igual que Mauritània, ha format part del procés de pau liderat per les Nacions Unides en qualitat d'observador.

Mauritània

Tot i que Mauritània és un estat directament implicat a la qüestió del Sàhara Occidental i fins al 1979 va ocupar la part sud del territori, sempre ha mantingut un paper secundari. L'estat maurità, molt dèbil ja al 1975, va optar per concórrer al repartiment als Acords de Madrid com una defensa davant el Gran Marroc que incloïa l'annexió de tot el seu territori.

Malgrat això, el país, molt debilitat econòmicament, socialment i políticament, no va poder suportar els esforços que requeria

⁵⁷ AMIRAH FERNÁNDEZ, Haizam: "El Sàhara Occidental en las dinámicas internas intra-magrebíes", ARI n. 180/2004, Real Instituto Elcano, 19 de novembre de 2004

l'ocupació i el seu manteniment. Va haver d'afrontar els atacs armats del Polisario que el 1976 va arribar a bombardejar la capital mauritana.

Després d'un cop d'estat a l'estiu de 1978, que derroca el govern signatari dels Acords de Madrid, se signa l'acord de pau amb el Front Polisario el 5 d'agost de 1979. Mauritània es retira del Sàhara Occidental i inicia una política pro-sahrauí que el porta a reconèixer la RASD el 1984, el que va suposar, al mateix temps, un enfrontament directe amb el Marroc.

La política exterior de Mauritània ha seguit una línia molt canviant a conseqüència dels continus canvis de govern, reflex de les greus dificultats internes que afronta des de la seva independència el 1960⁵⁸. Situació que ha relegat a un segon pla la seva influència i participació en la qüestió del Sàhara Occidental, tot i que, al igual que Algèria, és part del procés de pau en qualitat d'observador.

Malgrat el paper secundari que Mauritània sempre ha mantingut al conflicte, sobretot des que es va signar la pau amb el Front Polisario, és el país de la regió que més lligams històrics i culturals comparteix amb el Sàhara Occidental.

Espanya

Els diferents governs de l'Espanya democràtica han mantingut una postura ambigua davant el conflicte del Sàhara Occidental. Postura que s'ha materialitzat en una postura d'aparent neutralitat en què

⁵⁸ Per a aprofundir més en la política exterior mauritana i el seu paper al conflicte del Sàhara Occidental: RUIZ MIGUEL, Carlos: "Mauritania: Perspectivas políticas después del intento de golpe de Estado", ARI n. 93/2003, Real Instituto Elcano, 4 de juliol de 2003

conflueixen, d'una banda, la pressió d'un deute històric heretat del franquisme i, d'una altra, la importància estratègica del Marroc a la política exterior espanyola.

La relació hispano-marroquina ha estat una de les dimensions claus de la política exterior espanyola, en què conflueixen tant qüestions econòmiques com geoestratègiques. El Marroc administra els recursos naturals del Sàhara Occidental entre els quals s'inclouen els ports marítims de gran importància econòmica per al sector pesquer espanyol. A més, la ubicació geogràfica del país aluïta el converteix en un estat clau per a controlar tant els fluxos d'emigració cap a Europa com els grups de terrorisme islàmic.

Les autoritats marroquines han sabut instrumentalitzar aquestes qüestions, així com la seva reivindicació territorial sobre Ceuta i Melilla, per garantir el suport del govern a les seves tesis anexionistes al Sàhara Occidental.

Des de la transició, la política exterior espanyola ha primat les bones relacions amb el Marroc sobre la reclamació de l'exercici del dret d'autodeterminació per als sahrauís. No obstant això, aquesta postura que durant 30 anys va passar per promoure la recerca d'una solució negociada, evitant mostrar un suport explícit a cap de les parts, s'ha modificat amb el govern de José Luís Rodríguez Zapatero. Membres del seu gabinet d'exteriors han manifestat públicament el seu recolzament a la via autonomista proposada pel Marroc per a resoldre la qüestió del Sàhara Occidental.

França

Al llarg de tot el conflicte, França ha estat l'aliat incondicional del Marroc, al qual va facilitar ajuda militar, econòmica i política, i fins i tot va arribar a participar activament a la guerra contra el Front Polisario.

Aquest suport respon tant als lligams històrics que ha mantingut amb l'antiga colònia –fins i tot en els pitjors moments - com als interessos geoestratègics francesos al Magreb, on es resisteix a perdre presència i influència, en favor d'Algèria o dels Estats Units.

De fet, “ni els conservadors ni els socialistes francesos han estat mai partidaris de que es creï un Estat sahrauí independent. En el context geopolític actual, és segur que França seguirà oposant-se a que aparegui un nou Estat a una àrea que considera vital des d'un punt de vista econòmic, estratègic i militar”⁵⁹.

En defensa dels seus propis interessos i de la permanència del Marroc al Sàhara Occidental, França ha aprofitat la seva qualitat de membre permanent al Consell de Seguretat de les Nacions Unides per vetar el tractament del conflicte sota el capítol VII de la Carta. Això suposaria la imposició de la solució ja aprovada, és a dir, del Pla d'Arranjament, sense l'acceptació de les parts. Es frenarien així les intencions del Marroc de convertir el Sàhara Occidental en una autonomia sota sobirania marroquina, internacionalment reconeguda.

⁵⁹ ZOUBIR, Yahia H., cit, p. 79

“Es pot establir l’hipòtesi de que França s’oposa a la integració magrebina, per la qual cosa aviva la rivalitat entre els dos actors regionals més importants [Algèria i el Marroc], impedit així que els EUA, que ha estat encoratjant aquesta integració regional, penetri en un mercat que podria resultar lucratiu, i convertir-se en una competència real per a França a la zona”⁶⁰.

Estats Units

El context de guerra freda en què es va iniciar el conflicte del Sàhara Occidental va determinar l’immediat suport dels Estats Units al Marroc a la guerra contra el Front Polisario, amb l’objectiu de no permetre el naixement d’un Sàhara Occidental independent, sota la influència d’Algèria, d’afiliació socialista i fora de l’òrbita occidental.

Malgrat això, l’enfrontament de blocs gairebé no va tenir repercussions al conflicte. Els països de l’Est no es van posicionar en favor de la causa sahrauí i Algèria, el gran aliat del Front Polisario, es va declarar des de la seva independència membre dels països No Alineats, a l’igual que la RASD.

En aquest context, el Marroc va saber jugar les seves cartes *“de forma que va mantenir bones relacions amb el bloc soviètic, al mateix temps que assumia un paper ‘occidentalista’”*.⁶¹ Aquesta actitud va convertir la monarquia marroquina en el gran amic d’Occident al Magreb i, concretament, en l’aliat incondicional dels Estats Units.

⁶⁰ Ibid, p. 84

⁶¹ RUIZ MIGUEL, Carlos: “Sàhara Occidental 1975-2005...”, cit

El govern nord-americà va recolzar logísticament i econòmicament el Marroc a la guerra contra el Front Polisario. El fet més paradigmàtic va ser la seva participació a la construcció dels murs defensius que es va iniciar a la dècada dels 80 i que parteixen el territori del Sàhara Occidental a la zona ocupada pel Marroc i les terres alliberades, controlades pel Front Polisario.

Superada la guerra freda i l'enfrontament de blocs, l'interès dels Estats Units a la zona es limitava a reforçar l'aliat marroquí. No obstant això, el 1997 el nomenament de Baker com enviat especial del secretari general de l'ONU al Sàhara Occidental s'interpreta com una mostra clara de l'aposta de l'administració Clinton per la resolució de conflicte en nom de la pacificació del Magreb, un potent mercat per a l'economia nord-americana⁶².

Aquest renovat interès enforteix la seva aliança amb el Marroc, que ha adquirit una nova dimensió després dels atemptats de 2001. En la lluita per la seguretat i contra el terrorisme, els Estats Units han recolzat l'opció autonomista com la millor solució al conflicte, evitant així posar en perill l'estabilitat de la monarquia marroquina davant un possible Sàhara Occidental independent.

Però els interessos nord-americans a la regió han significat també un apropament a Algèria, que en la darrera ha guanyat influència al Magreb.

⁶² "El creixent interès de les multinacionals nord-americanes a la regió pot explicar la voluntat dels EUA d'implicar-se directament en una solució negociada pel conflicte del Sàhara Occidental" AMIRAH FERNANDEZ, Haizam: "Los acuerdos de Houston: ¿vientos de paz en el Sáhara Occidental?". *Nación Árabe*, n. 33, tardor, 1997, pp. 18-19

5. El Sàhara Occidental avui

Des de l'inici del conflicte el 1975, la situació al Sàhara Occidental no ha variat significativament. Tot i que el procés de pau iniciat l'any 1988 va establir un alto el foc permanent que s'ha mantingut sense alteracions greus des de llavors, la realitat d'una ocupació il·legal s'ha anat consolidant al llarg del temps.

El Marroc administra i controla en el terreny polític, econòmic, social i militar més de dos terços del territori, en el qual els drets i llibertats fonamentals de la població autòctona han estat sistemàticament vulnerats. La repressió cap a tot moviment en favor de l'autodeterminació o de suport al Front Polisario ha estat constant des dels primers moments de l'ocupació i malgrat l'establiment de la MINURSO el 1991.

La marroquinitat del Sàhara, tesis governamental que sustenta l'ocupació, s'ha anat enfortint amb constants trasllats de població i amb un entramat econòmic que s'ha vist afavorit per acords internacionals sobre els recursos naturals del Sàhara Occidental, com els signats amb la Unió Europea⁶³.

Per la seva part, el Front Polisario manté les seves tropes acantonades a l'altre costat dels murs i administra els campaments de refugiats, en què uns 165.000 sahrauís viuen des de fa més de tres dècades.

⁶³ Per a aprofundir més, SAURA, Jaume: "Notas relativas al derecho del pueblo saharauí a los recursos naturales de su zona económica exclusiva – Especial referencia al acuerdo de pesca CE-Marruecos de 2005", disponible a la pàgina web de l'Institut de Drets Humans de Catalunya, www.idhc.org

El progrés del procés de pau detallat al segon capítol ha empitjorat les expectatives d'arranjament i ha allunyat els sahrauís del seu dret a decidir sobre el seu destí. La inclusió de la tercera via com una opció de resolució ha suposat un pas enrere difícil de remuntar. Una clara involució en el camí cap a la descolonització del Sàhara Occidental.

Repressió als territoris ocupats

Al maig de 2005 es van produir a les principals ciutats del Sàhara ocupat manifestacions pacífiques en favor de la independència que van ser brutalment reprimides per les autoritats marroquines.

A conseqüència de la batejada com *intifada sahrauí* es va iniciar una onada de repressió i assetjament contra la població autòctona, documentada per nombrosos informes de diferents organitzacions de drets humans. En aquests informes es recullen violacions dels drets humans com ara detencions arbitràries, tortures, judicis sense garanties processals i restriccions a la llibertat d'expressió, associació i reunió⁶⁴.

Davant l'exigència de la comunitat internacional instant el Marroc a respectar els drets i llibertats de la població i al compliment de les seves obligacions internacionals en la matèria, les autoritats marroquines van prohibir la visita d'observadors internacionals al territori. Amb l'objectiu de silenciar tot indici d'oposició a la seva

⁶⁴ Per a una informació més detallada, consulteu:

- Informe Amnistia Internacional de novembre de 2005: Marruecos / Sàhara Occidental. Ataques contra defensores y defensores de los derechos humanos saharauis, i

- Rapport de la commission d'enquête relatif aux événements qu'a connus la ville de Laâyoune à la fin du mois de mai 2005.

política al Sàhara Occidental, es va tancar el territori a la presència estrangera que pogués atestar tant les violacions de drets humans com el descontent i la mobilització social.

Aquesta ha estat la pràctica habitual de les autoritats marroquines des dels primers dies de l'ocupació el 1975. Hassan II va posar en marxa una dura política de repressió i fustigament a la població sahrauí, anul·lant tots els seus drets civils i polítics. Una pràctica sistemàtica de les autoritats marroquines amb l'objectiu de fer desaparèixer tot indici d'oposició política, sobretot fins finals de 1980 quan s'inicia el procés de pau⁶⁵.

Durant aquests anys van ser comuns els centres de detenció secrets, la tortura i els maltractaments. S'han documentat centenars de detinguts que en molts casos no van ser mai jutjats, ni sotmesos a cap procediment judicial i centenars de desapareguts.

Fins i tot després del desplegament de la MINURSO, Amnistia Internacional va denunciar que continuaven *“les desaparicions i les restriccions de les llibertats d'expressió i moviment al Sàhara Occidental”* i que *“centenars de sahrauís occidentals han estat detinguts o assetjats per ser considerats sospitosos de recolzar la independència del Sàhara Occidental o per participar a manifestacions pacífiques. Centenars de sahrauís més, que van ser detinguts per membres de les forces de seguretat del Marroc entre 1975 i 1988, continuen desapareguts, reclusos en règim d'incomunicació a centres secrets. Més de 260 ex desapareguts alliberats el 1991, que havien estat detinguts a centres secrets,*

⁶⁵ Informe Amnistia Internacional 1996: Marruecos y el Sahara Occidental. Violaciones de derechos humanos en el Sàhara Occidental.

*alguns fins a 16 anys, continuen patint restriccions de moviments i la de la llibertat d'expressió*⁶⁶.

El 2004, en la línia de reformes i democratització que va iniciar Mohamed VI, es va instaurar la Comissió d'Equitat i Reconciliació per investigar i reparar les violacions de drets humans comeses entre 1956 i 1999. Però aquesta iniciativa impedia la identificació i l'enjudiciament dels responsables, la qual cosa significava la impunitat dels responsables de les violacions.

Nombroses ONGs han denunciat la manca d'eficàcia d'aquest òrgan, sobretot en el territori del Sàhara Occidental. Concretament AI declarava que *"Malauradament, l'actual clima d'obertura no s'estén al debat sobre els drets i llibertats al Sàhara Occidental. Durant la visita d'Amnistia Internacional, les autoritats marroquines es van negar a permetre que un grup d'activistes de drets humans al territori en disputa iniciés procediments per inscriure legalment la seva associació. I aquesta és només la més recent d'una sèrie de mesures per reprimir la llibertat d'expressió al Sàhara Occidental, que ha contribuït a fomentar una profunda desconfiança en l'enfocament que les autoritats donen als drets humans dins del territori"*⁶⁷.

Tot i que les reformes anunciades per l'hereter, Mohamed VI, feien preveure en un principi unes millors garanties i respecte pels drets humans, la veritat és que l'obertura política va ser mínima i s'ha seguit mantenint una política de repressió i violació dels drets humans, que ha tingut el seu punt més àlgid a partir de les

⁶⁶ Informe d'Amnistia Internacional, febrer 1993: Marruecos y el Sáhara Occidental/Continúan las detenciones, las 'desapariciones' y las restricciones de las libertades de expresión y movimiento en el Sáhara Occidental

⁶⁷ Comunicat de premsa d'AI, 24 de gener de 2005: Marruecos/Sáhara Occidental: Una mayor apertura hacia los derechos humanos

manifestacions de maig de 2005. En aquest moment es van reactivar les accions repressives més brutals que es mantenen a l'actualitat.

Els campaments de refugiats

El 1975 molta població sahrauí va fugir de l'ocupació i dels atacs de l'exèrcit marroquí cap a Algèria. El país veí va obrir les fronteres i va permetre instal·lar els campaments de refugiats a la *hamada*, la zona més àrida del desert, a la frontera nord-oest amb el Marroc i el Sàhara Occidental. El territori es va cedir provisionalment a l'acabada de proclamar RASD per a la seva administració.

La guerra requeria la majoria dels adults homes i les dones es van fer càrrec de l'organització econòmica i social dels campaments. Amb l'ajuda humanitària estrangera es va crear una àmplia xarxa social dotada d'escoles, hospitals, tallers... Un estat que va tenir com a pedra angular les dones sahrauís sota la supervisió política de la RASD.

Durant els anys que va durar l'enfrontament armat, Amnistia Internacional va denunciar violacions dels drets humans, que amb l'alto el foc van ser corregides tot i que no s'han identificat ni jutjat els responsables⁶⁸.

⁶⁸ *"Els abusos als camps de refugiats eren generalitzats abans de 1988, segons els informes de què disposa AI. Entre ells hi figuren prolongades detencions arbitràries, tortures i homicidis deliberats i arbitraris d'opositors coneguts o suposats del Front Polisario. Molts dels detinguts van ser alliberats després d'unes protestes generalitzades que van tenir lloc l'any 1988 contra la repressió als camps". Informe d'Amnistia Internacional, abril 1996: Marruecos y el Sàhara Occidental/ Violaciones de derechos humanos en el Sàhara Occidental*

La provisionalitat ha estat una constant a la vida dels refugiats sahrauís, que viuen des de 1976 gràcies a l'ajuda humanitària internacional. No obstant això, el pas del temps i el llast de la permanència d'una situació transitòria han empitjorat les condicions de vida als campaments i generat noves dinàmiques socials i econòmiques⁶⁹. La societat comunitària i solidària ha deixat pas a les desigualtats pròpies del model capitalista.

De 50.000 refugiats a finals de 1976, la població refugiada va créixer fins als 165.000, segons dades del govern algerí. Una generació de sahrauís ha nascut i viscut als campaments. Per a aquests, l'arranjament polític segueix sent prioritari, però la lluita per la supervivència i el cansament han promogut l'emigració com una opció de futur.

Els refugiats depenen en gran mesura de l'ajuda internacional que és cada cop més escassa. L'ACNUR ha sol·licitat més donacions dels estats per pal·liar una situació humanitària que empitjora amb el pas del temps, sobretot sobre els grups més vulnerables com els nens⁷⁰.

⁶⁹ *"... els campaments se semblen a petites ciutats del Tercer Món, amb la seva càrrega de misèria i de desigualtats flagrants, d'arrogància i de frustracions. Hi ha multitud de mercats, circulen els cotxes, els carrers ja no són tan 'segurs' degut a la delinqüència, i una gran pobresa conviu amb el que, per contrast, els sembla als refugiats una innegable forma de riquesa".* CARATINI, Sophie, *cit*, p.14

⁷⁰ *"Els nivells de nutrició, higiene i atenció mèdica es deterioren contínuament amb els anys. Augmenten entre els nens la desnutrició i les malalties, i la qualitat de l'aigua potable és precària",* ACNUR: "El Sáhara Occidental: refugiados en el desierto", *La situación de los refugiados en el mundo: Cincuenta años de acción humanitaria*, edició digital disponible en www.acnur.org, 2000

Perspectiva de futur

El 13 d'abril de 2007, el nou secretari general de les Nacions Unides, Ban Ki Moon va presentar al Consell de Seguretat el darrer informe sobre la qüestió del Sàhara Occidental, on s'hi recullen les propostes presentades tant pel Marroc com pel Front Polisario per reactivar el procés de pau⁷¹.

L'organització sahrauí havia presentat el 10 d'abril la seva proposta en la qual es reclama el dret del poble del Sàhara Occidental a la lliure determinació⁷². En aquesta proposta es requereix el tractament del conflicte com una qüestió de descolonització, es reafirma la validesa del Pla d'Arranjament i dels Acords de Houston, aprovats per ambdues parts i pel Consell de Seguretat, i es ratifica la celebració d'un referèndum d'autodeterminació com l'única solució possible.

Per la seva part, el Marroc va presentar un dia després, l'11 d'abril, la seva proposta⁷³, que planteja la negociació d'un estatut d'autonomia sobre la base de les següents competències exclusives, reservades per a l'estat marroquí sobre el territori:

- els atributs de sobirania, especialment la bandera, l'himne nacional i la moneda,
- els atributs relacionats amb les competències constitucionals i religioses,

⁷¹ S/2007/202

⁷² La proposta del Front Polisario per a una solució política i mútuament acceptable que proporioni l'autodeterminació per al poble del Sàhara Occidental està disponible a la pàgina web de l'ambaixada de la RASD a Algèria www.ambrasd.org

⁷³ La iniciativa marroquina per a la negociació d'un estatut d'autonomia de la regió del Sàhara està disponible a la pàgina web del Ministeri d'Afers Exteriors Marroquí <http://www.maec.gov.ma>

- la seguretat nacional, la defensa exterior i de la integritat territorial,
- les relacions exteriors,
- l'ordre jurisdiccional i
- el règim d'exploració i d'explotació dels recursos naturals.

Un cop acordat l'estatut d'autonomia, es sotmetria a un referèndum, sense que s'ofereixi cap alternativa a aquest règim.

L'informe del secretari general pren nota de les dues propostes, sense entrar a analitzar-les ni replicar-les, i exposa una qüestió recurrent en els successius informes dels secretaris generals des del primer bloqueig del Pla d'Arranjament el 1991. Davant l'impossibilitat d'imposar una solució a les parts s'obren dues úniques vies per a la resolució: la permanència de l'*statu quo* o l'inici de negociacions directes.

El Consell de Seguretat va optar per la segona opció i així es reflecteix en la seva darrera resolució del 30 d'abril de 2007. Un text molt conflictiu que va haver de superar la divisió entre els membres del Consell. Els Estats Units i França recolzaven la iniciativa marroquina com la base de la negociació entre les parts⁷⁴, en contra de l'opinió de Rússia i el Regne Unit. Finalment, la resolució aprovada per unanimitat *"exhorta les parts a que entaulin negociacions de bona fe sense condicions prèvies, tenint presents els esdeveniments dels darrers mesos, amb l'objectiu d'aconseguir una solució política justa, duradora i mútuament acceptable que condueixi a la lliure determinació del poble del Sàhara Occidental"*⁷⁵.

⁷⁴ Aquesta sembla ser també la postura espanyola

⁷⁵ S/RES/1754, paràg. 2

Com en anteriors ocasions, tant el Marroc com el Front Polisario han acollit positivament la resolució i l'han interpretada a favor dels seus respectius interessos i propostes. D'una banda, les autoritats marroquines han vist revalidada la seva iniciativa autonomista⁷⁶ i, d'una altra, s'ha reafirmat la lliure determinació com l'objectiu del procés.

S'espera que aviat s'iniciïn les negociacions, però les perspectives no són gaire alentidores. La qüestió del Sàhara Occidental, reconeguda com un procés de descolonització pendent, s'afronta com un conflicte entre parts. Mentre la comunitat internacional no assumeixi la seva responsabilitat i insti el govern marroquí a respectar la legalitat internacional, la solució serà inviable. I, de moment, el Consell de Seguretat manté la seva postura de no imposar un arranjament a les parts i es limita a promoure les negociacions a favor d'un acord polític. No obstant això, tota solució política ha de ser també justa, és a dir, respectar la legalitat internacional, ja que només d'aquesta manera serà estable.

⁷⁶ *“Prenent nota de la proposta presentada al Secretari General pel Marroc l'11 d'abril de 2007 i acollint amb beneplàcit els esforços seriosos i creïbles del Marroc per fer avançar el procés cap a una solució”, S/RES/1754, preàmbul*

Referències bibliogràfiques i recursos d'Internet

1. Llibres i articles

- ACNUR: "El Sàhara Occidental: refugiados en el desierto", *La situación de los refugiados en el mundo: Cincuenta años de acción humanitaria*, edició digital disponible a www.acnur.org, 2000
- AMIRAH FERNÁNDEZ, Haizam: "El Sàhara Occidental en las dinámicas internas intra-magrebies", *ARI* n. 180/2004, Real Instituto Elcano, 19 de novembre de 2004
- AMIRAH FERNÁNDEZ, Haizam: "Cambios estratégicos en la negociación del plan de paz para la libre determinación del Sàhara Occidental", *ARI* n. 105/2003, Real Instituto Elcano, 4 de setembre de 2003
- AMIRAH FERNÁNDEZ, Haizam: "El Sàhara Occidental", *Informe* n. 10, Centro de Investigación para la Paz / Seminario de Investigación para la Paz, 1999
- AMIRAH FERNANDEZ, Haizam: "El Sàhara Occidental", *Papeles de cuestiones internacionales*, 68, tardor, 1999, pp. 57-73
- AMIRAH FERNANDEZ, Haizam: "Los acuerdos de Houston: ¿vientos de paz en el Sàhara Occidental?". *Nación Árabe*, n. 33, tardor, 1997, pp. 11-20
- AGUIRRE, José Ramón Diego: *Guerra en el Sahara*, Istmo, Madrid, 1991
- BARAIBAR, José Manuel: "El Sahara Occidental" a *Las raíces de los conflictos*, *Unidad didáctica 2*, Centro de Investigación para la Paz, 1997
- BARREÑADA, Isaias, *El Plan de arreglo para el Sahara Occidental, un camino sembrado de obstáculos*, CSCAweb, juny 2001
- BOUKHARI, Ahmed: *Las dimensiones internacionales del conflicto del Sahara Occidental*, *Documento de Trabajo (DT)* n. 16/2004, Real Instituto Elcano, 19 d'abril de 2004

- CARATINI, SOPHIE: "La prisión del tiempo: los cambios sociales en los campamentos de refugiados saharauis", *Cuadernos Bakeaz*, núm. 77, octubre 2006
- CARO BAROJA, Julio: *Estudios Saharianos*, Ed. Jucar, 1990
- DESRUES, Thierry: *Virtudes y límites de la sociedad civil como factor de cambio en Marruecos*, Instituto de Estudios Sociales Avanzados de Andalucía (IESA-A) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC).
- ECHEVERRÍA, Carlos: "La cuestión del Sahara Occidental en el Consejo de Seguridad de la ONU", *ARI*, n. 37/2002, Real Instituto Elcano, 29 de juliol de 2002
- ELORZA, Javier: "Francia y España, encuentro en la UE", *Economía exterior*, núm. 29, estiu, 2004, pp. 13-170
- GILLESPIE, Richard: "The Sahara Conflict: Bilateralism or Sub-Regionalism?" *EuroMeSCopaper*, n. 35, setembre, 2004
- ISMAIL ULD ES-SWEYIH, Mohamed-Fadel: *El primer Estado del Sahara Occidental*, Edició electrònica 2002 (www.arso.org)
- LÓPEZ GARCÍA, Bernabé i HERNANDO DE LARRAMENDI, Miguel: "El Sáhara Occidental, obstáculo en la construcción magrebi", *Documento de Trabajo (DT)* n. 15/2005, Real Instituto Elcano, 23 de març de 2005
- LUZ, Daniel, "La venta de armas a Marruecos. A Marruecos no se le ayuda vendiendo armas", *Revista el vuelo de Ícaro*, n. 1, 2001, pp. 115-130
- MAÑES AMIGÓ, Ferran: *El conflicto del Sáhara Occidental*, Dossier ANUE, Maig 2000
- Ministerio de Información y Cultura de la RASD, *La República Árabe Saharaui Democrática: Pasado y presente*, Edició electrònica 1985 (www.arso.org)
- NAVARRO POBLET, Cristina i FUENTE SERRANO, José Manuel de la: "Informe sobre el juicio celebrado en El Aaiún (Sáhara

- Occidental) el 24 d'abril de 2002", *Revista el vuelo de Ícaro*, n. 4, 2003, pp. 33-48
- PALACIOS, Francisco: "Derechos Humanos y autodeterminación vs. razón de estado. Elementos para una teoría del estado sobre el Sáhara Occidental", *Revista el vuelo de Ícaro*, n. 1, 2001, pp. 43-86
 - PÉREZ GÓNZÁLEZ, Ángel: "La cuestión del Sáhara y la estabilidad de Marruecos", *Análisis del Real Instituto Elcano*, 12 de novembre de 2002
 - RAMIREZ, Cristóbal: "El eterno asunto del Sáhara", *Política exterior*, vol. XIX, núm. 103, gener-febrer, 2005, pp. 139.145
 - RAMIREZ, Cristóbal: "La cuestión del Sáhara", *Política exterior*, 88, juliol-agost, 2002, pp. 143-153
 - RODRÍGUEZ DE VIGURI, Luís: "Despedidas vergonzosas", *Historia 16: España en África*, n. extra IX, abril 1979, Madrid, pp. 72-86
 - RUIZ, Javier: "La tierra de los hombres azules. Colonización del Sáhara: 1860-1975", *Historia 16*, n. extra IV, abril 1979, pp. 58-71
 - RUIZ MIGUEL, Carlos: "Sáhara Occidental: independencia, paz y seguridad", *Cuadernos de Pensamiento Político*, n. 12, 2006, p. 151-179
 - RUIZ MIGUEL, Carlos: "Sáhara Occidental 1975-2005: Cambio de variables de un conflicto estancado", *ARI* n. 40/2005, Real Instituto Elcano, 30 de març de 2005
 - RUIZ MIGUEL, Carlos: "Mauritania: Perspectivas políticas después del intento de golpe de Estado", *ARI* n. 93/2003, Real Instituto Elcano, 4 de juliol de 2003
 - RUIZ MIGUEL, Carlos: "El largo camino jurídico y político hacia el "Plan Baker II": ¿Estación de término?", *Documento de Trabajo* (DT), 10 d'octubre de 2003

- RUIZ MIGUEL, Carlos: "El conflicto del Sáhara Occidental: La difícil lucha por el derecho", *Nación Árabe*, núm. 45, estiu, 2001, pp: 87-105
- SAURA, Jaume: "Notas relativas al derecho del pueblo saharauí a los recursos naturales de su zona económica exclusiva – especial referencia al acuerdo de pesca CE-Marruecos de 2005", disponible a www.idhc.org
- SEGURA, Antoni: "El Sáhara Occidental, ¿un conflicto sin solución?", Edición digital *El País-Tribuna*, 9 d'agost de 2005
- SEGURA, Antoni: "A propósito de la regionalización en Marruecos y la cuestión del Sáhara", *Quaderns de la Mediterrànea*, núm. 2-3, 2001. pp. 101-104
- SEGURA, Antoni: "El Sáhara en la dinámica política magrebí y las dificultades del plan de paz (1995-2000)", *Cuadernos Bakeaz*, n. 38, abril, 2000
- SEGURA, Antoni: "El conflicto del Sáhara Occidental: 1988-1997", *Meridiano CERI*, 15, juny, 1997, pp. 13-16
- SOBERO, Yolanda: "Sáhara Occidental: la batalla del censo", *Nación Árabe*, 40, hivern, 2000, pp. 23-27
- SOROETA LICERAS, Juan: "El Plan de Paz del Sáhara Occidental, ¿viaje a ninguna parte?", *Revista electrónica de Estudios Internacionales*, 2005
- SOROETA LICERAS, Juan: "La violación de los derechos humanos en los territorios ocupados del Sáhara Occidental", *Revista el vuelo de Ícaro*, n. 4, 2003, pp. 9-25
- SOROETA LICERAS, Juan: *El conflicto del Sáhara Occidental, reflejo de las contradicciones y carencias del Derecho Internacional*, Servicio editorial de la UPV, Bilbao, 2001
- SOROETA LICERAS, Juan: "La paralización del Plan de Paz del Sáhara Occidental. Análisis de la problemática de la fase de apelaciones", *Revista el vuelo de Ícaro*, n. 1, 2001, pp. 31-41

- SOROETA LICERAS, Juan: "El Sahara Occidental: la deuda pendiente de la comunidad internacional" *Meridiano CERI* (revista del Centro Español de Relaciones Internacionales), n. 19, febrer 1998, pp. 20-24.
- TOMÀS Núria, *Sáhara Occidental: el acuerdo de pesca euromarroquí o cómo poner trabas a la resolución de un conflicto*, Escola de Cultura de Pau, mayo 2006
- VV.AA.: "El Conflicto del Sáhara Occidental", *Dossier ANUE I*, Asociación para las Naciones Unidas en España, juliol 1991
- VV.AA.: "El Conflicto del Sáhara Occidental", *Dossier ANUE II*, 1986
- ZOUBIR, Yahia H.: "La 'tercera vía': Realpolitik frente a legalidad internacional", *Nación Árabe*, núm. 45, Estiu, 2001, pp. 73-85

2. Documentació de les Nacions Unides (Veure també Annex II)

- A/Res/30/40 de 7 de desembre de 1983
- A/Res/40/50 de 2 de desembre de 1985
- S/2002/161, carta de 29 de gener de 2002 dirigida al President del Consell de Seguretat pel secretari general Adjunt d' Afers Jurídics, Assessor Jurídic
- Afer del Sàhara Occidental, Opinió consultiva, C.I.J, Recueil 1975, p. 12 i ss.

3. Informes

- HUMAN RIGHTS WATCH: Informe 2007: Morocco/Western Sahara, gener 2007
- AMNISTÍA INTERNACIONAL: Informe 2006. Marruecos y el Sáhara Occidental
- ASSOCIATION MAROCAINE DES DROITS HUMAINS :Rapport de la commission d'enquête relatif aux événements qu'a connus la ville de Laâyoune à la fin du mois de mai 2005

- AMNISTÍA INTERNACIONAL: Marruecos y el Sáhara Occidental/Ataques contra defensores y defensoras de los derechos humanos saharauis, noviembre 2005
- COMISIÓN DE DERECHOS HUMANOS DEL CONSEJO GENERAL DE LA ABOGACÍA ESPAÑOLA: Informe de la delegación de juristas en Misión de Observación en los Juicios que se desarrollan contra presos políticos saharauis en el Sáhara Occidental, 2003
- AMNISTÍA INTERNACIONAL: Marruecos y el Sáhara Occidental: los logros, las dificultades, agosto 1999
- UNHCR: Global report Western Sahara operation, 1999
- AMNISTÍA INTERNACIONAL: Marruecos y el Sáhara Occidental/ Violaciones de derechos humanos en el Sáhara Occidental, abril 1996
- AMNISTÍA INTERNACIONAL: Marruecos y el Sáhara Occidental/Continúan las detenciones, las 'desapariciones' y las restricciones de las libertades de expresión y movimiento en el Sáhara Occidental, febrero 1993

4. Recursos d'Internet

- Asociación para un Referéndum en el Sáhara Occidental, Arso www.arso.org
- Banco de recursos sobre el Sáhara, Institut de Drets Humans de Catalunya <http://www.idhc.org>
- Ambaixada de la RASD a Algèria www.ambrasd.org
- Escola de Cultura de Pau <http://www.escolapau.org>
- FIMAM. Foro de Investigadores sobre el Mundo Árabe y Musulmán <http://www.fimam.org>
- Human Rights Watch: Morocco Country Profile <http://www.hrw.org>
- Ministeri d'Afers Exteriors del Regne del Marroc <http://www.maec.gov.ma>

- MINURSO <http://www.minurso.unlb.org/>
- Museu Nacional del Poble Sahrauí
<http://biblioteca.udg.es/fl/sahara/mnpsppspa.html>

Annex I: Mapa del Sàhara Occidental

Annex II: La qüestió del Sàhara Occidental a les Nacions Unides (1975-2007)

	Resolucions del Consell de Seguretat	Informes del secretari general
1975	S/RES/377, 22 d'octubre S/RES/379, 2 de novembre S/RES/380, 6 de novembre	S/11863, 31 de octubre S/11874, 8 de novembre S/11876, 12 de novembre S/11880, 19 de novembre
1988	S/RES/621, 20 de setembre	
1990	S/RES/658, 27 de juny	S/21360, 18 de juny
1991	S/RES/690, 29 d'abril S/RES/725, 31 de desembre	S/22464, 19 d'abril S/23299, 19 de desembre
1992		S/24464, 20 d'agost
1993	S/RES/809, 2 de març	S/25170, 26 de gener S/25818, de 21 de maig S/26185, 28 de juliol S/26797, 24 de novembre
1994	S/RES/907, 29 de març	S/1994/283, 10 de març S/1994/1257, 5 de novembre S/1994/1420, 14 de desembre,
1995	S/RES/973, 13 de gener S/RES/995, 26 de maig S/RES/1002, 30 de juny S/RES/ 1017, 22 de setembre S/RES/1033, 19 de desembre	S/1995/240, 30 de març S/1995/404, 19 de maig S/1995/779, 8 de setembre S/1995/986, 24 de novembre
1996	S/RES/1042, 31 de gener S/RES/1056, 29 de maig S/RES/1084, 27 de novembre	S/1996/43, 19 de gener S/1996/343, 8 de maig S/1996/913, 5 de novembre S/1997/166, 27 de febrer
1997	S/RES/1108, 22 de maig S/RES/1131, 29 de setembre S/RES/1133, 20 d'octubre	S/1997/358, 5 de maig S/1997/742, 25 de setembre S/1997/882, 13 de novembre

1998	S/RES/1148, 26 de gener	
	S/RES/1163, 17 d'abril	S/1998/316, 13 d'abril
	S/RES/1185, 20 de juliol	S/1998/634, 10 de juliol
	S/RES/1198, 18 de setembre	S/1998/849, 11 de setembre
	S/RES/1204, de 30 d'octubre	S/1998/997, 26 d'octubre
	S/RES/1215, 17 de desembre	S/1998/1160, desembre
1999	S/RES/1224, 28 de gener	
	S/RES/1228, 11 de febrer	S/1999/88, 28 de gener
	S/RES/1232, 30 de març	S/1999/307, 22 de març
	S/RES/1235, 30 d'abril	S/1999/483, 27 d'abril
	S/RES/1238, 14 de maig	S/1999/954, 8 de setembre
	S/RES/1282, 14 de desembre	S/1999/1098, 28 d'octubre
		S/1999/1219, 7 de desembre
2000	S/RES/1292, 29 de febrer	S/2000/131, 17 de febrer
	S/RES/1301, 31 de maig	S/2000/461, 22 de maig
	S/RES/1309, 25 de juliol	S/2000/683, 12 de juliol
	S/RES/1324, 30 d'octubre	S/2000/1029, 26 d'octubre
2001	S/RES/1342, 27 de febrer	S/2001/148, 20 de febrer
	S/RES/1349, 27 d'abril	S/2001/398, 24 d'abril
	S/RES/1359, 29 de juny	S/2001/613, 20 de juny
	S/RES/1380, 27 de novembre	
2002	S/RES/1394, 27 de febrer	S/2002/178, 19 de febrer
	S/RES/1406, 30 d'abril	
	S/RES/1429, 30 de juliol	
2003	S/RES/1463, 30 de gener	
	S/RES/1469, 25 de març	
	S/RES/1485, 30 de maig	S/2003/565, 23 de maig de 2003
	S/RES/1495, 31 de juliol	
	S/RES/1513, 28 d'octubre	
2004	S/RES/1523, 30 de gener	
	S/RES/1541, 29 d'abril	S/2004/325, 23 d'abril
	S/RES/1570, 28 d'octubre	S/2004/827, 20 d'octubre
2005	S/RES/1598, 28 d'abril	S/2005/254, 19 d'abril
	S/RES/1634, 28 d'octubre	S/2005/49, 27 de gener
		S/2005/648, 17 d'octubre
2006	S/RES/1675, 28 d'abril	S/2006/249, 19 d'abril
	S/RES/1720, 31 d'octubre	S/2006/817, 16 d'octubre
2007	S/RES/1754, 30 d'abril	S/2007/202, 13 d'abril

Annex III: Elaboració del cens per al referèndum

1974	Cens elaborat per Espanya (1)	74.343
Novembre 1993 (2)	Cens espanyol revisat per la Comissió d'Identificació	72.361
Setembre 1998	Llistat provisional després de la primera fase d'identificació	84,262
Desembre 1999	Llistat provisional després de la segona fase d'identificació	2.163
Gener 2000	Cens provisional	86.425
Setembre 1999 Abril 2000	Procés d'apel·lació (3)	

(1) Agrupa els votants per fraccions tribals i subfraccions

(2) Al desembre de 1995 se suspèn el procés d'identificació per desacords entre les parts sobre els grups tribals del Nord, Sud i Chorna

(3) Sense haver portat a terme l'estudi de les apel·lacions, la Comissió d'Identificació va tancar al març de 2004. La documentació electrònica està guardada als arxius de l'oficina de les Nacions Unides a Ginebra

1a FASE DEL PROCÉS D'IDENTIFICACIÓ: AGOST 94- SETEMBRE 98

	Rebudes	Convocats	Van respondre	Cens provisional
Sol·licituds del Sàhara Occidental	83.970	69.913	61.189	40.698
Sol·licituds del Marroc (1)	83.970	54.238	45.858	5.558
Sol·licituds d'Algèria (Tindouf)	83.970	39.883	34.764	33.790
Sol·licituds de Mauritània	19.070	15.366	5.438	4.216
Total sol·licitants	244.643	179.437	147.249	84,262

(1) La majoria de sol·licitants del Marroc eren residents de l'antic protectorat espanyol de (Tantan, Tarfaya, Assa-Zag), de la regió de Goulimine i de l'enclavament de Sidi Ifni

2a FASE DEL PROCÉS D'IDENTIFICACIÓ: JUNY-DESEMBRE 99

	Convocats	Van respondre	Cens provisional
Sol·licituds del Sàhara Occidental	14.645	12.447	463
Sol·licituds de Marroc	44.740	37.372	1.308
Sol·licituds d'Algèria (Tindouf)	1.125	667	213
Sol·licituds de Mauritània	3.678	734	179
Total sol·licitants	64.188	51.220	2.163